

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Epistola 302

Citation: Holberg, Ludvig: "Epistola 302", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F. J. Billeskov Jansen, Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 203.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holb11val-shoot-workid65943/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

EPISTOLA CCCII.

Til **

Der ere 3 Slags Maader, som man betiener sig af at canonisere Mennesker paa, og at erklære dem større og værdigere end andre. Kirken betiener sig af den eene, Staten af den anden, og de høje Skoler af den tredie. Ved den geistlige Canonisation bliver een erklæret Helgen, ved den civile bliver han kronet med den Titel af en Helt, og ved den Academiske zires han med det prægtige Navn af Polyhistor. Saadant er all den Ære, dødelige Mennesker kand ønske og eftertrægte, enhver udi sin Stand. Naar man sammensamler alle de Personer, som med slige prægtige Titler ere beærede, finder man saa store og vidtløftige Registere derpaa, at man kand ikke andet end fatte høye Tanker om det menneskelige Kiøn, der haver produceret saa mange Zirather og Mesterstykker. Naar man derimod nøje efterforsker enhvers Adkomst til saadan Ære, finder man, at Hiimmelen for mange bryster. Adskillige Mynsterskrivere eller Critici have foretaget sig at examinere og mynstre den første Classe, og klarligen have viset, at Helgenes Register eller Catalogus haver været langt større end den burde være, og derfor ikke have taget i Betænkning at lede ligesom ved Ermene een Helgen ud af Paradiis efter den anden. Saadant have foretaget sig ikke alleene Protestantiske men endogsaa Roman-Catholske Critici, og haver den bekiendte Launoy saaledes distingveret sig der med, at nogle skiemtviis have sagt: *Hvis denne Mynsterskriver skal længe holde Protocol, bliver der neppe een Helgen tilbage i Hiimmelen.* Det synes og, at een og anden Pave selv haver tvivlet om visse Helgenes lovlige Adkomst. Jeg haver derpaa anført et Exempel udi min Kirke-Historie, hvor der tales om en Romersk Pave, som saadant gav tilkiende; thi, da han engang enten blev forurettet, eller meenede sig at være forurettet af et vist

Italiensk Huus, sagde han: *Disse Folk ere meget utaknemmelige imod mig, ej eftertænkende, at jeg haver canoniseret een af deres Familie, som aldeles ikke tilkom saadan Ære.* En saadan Mynstring kand komme de øvrige Helgene til at skielve og bæve, ja det er at befrygte, at hvis quæstio status blev moveret en St. Francisco og en St. Dominico selv, som deres Disciple have givet Sæde udi Himmelen imellem GUD Fader og Jomfrue Maria, de vilde have Vanskelighed ved at fremvise deres Hiemmel, og neppe vente deres Dom at blive clausuleret med et uti possidetis. Hvor vilde det da ikke gaae med de andre, som ere udi saa stor Mængde, at Papebroch haver regnet imod 1800 Helgene alleene paa den 1. Junii udi Aaret, og hans trykte Martyrologium, som indeholder ikkun 6 Maaneder, bestaaer af 24 Vol. in Folio. Den Mynstring, som Launoy haver gjort, er ikkun en Prøve, som tiener til Beviis paa, hvad ved en nøyere Examen kand giøres. Han siges, at have drevet af Himmelen flere Helgene end 10 Paver have canoniseret. Men saadan Reduction vil endda ikke meget forslaae, og det efter Romerske Skribenteres egen Tilstaaelse. Mabillon haver skrevet en Dissertation, hvorudi han haver viset, hvor u-rimelig denne Helgenes store Mængde er, helst af de nye, om hvilke Camus Biskopen af Bellai sagde engang paa Prædikestolen, at han vilde give 100 nye Helgene for een gammel. Naar Roman-Catholske tale saaledes, saa kand man slutte, hvad Protestantiske Skribentere dømme herom, hvilke lade fast ingen blive staaende, uden Patriarcher, Propheter og Apostle, saa at, om deres Annotater ere rigtige, blive mange 1000 Stole ledige udi Himmelen. Sandeligen, naar man læser Kirke-Historien, og deraf seer, at een formedelst Studsig- heds imod den høje Øvrighed; en anden formedelst Iver i at forsvare Pavernes Interesse og Myndighed; den tredie formedelst Ørkesløshed; den fjerde formedelst Dumhed, og en blind Troe, som han aldrig haver bemøjet sig med at efterforske; den femte ved at igiennemhegle Mennesker for de Synder, som han selv dagligen haver bedrevet; den

siette ved at give til Kirker og Klosters Penge, som han ofte ved u-lovlige Middeler haver samlet; den syvende ved blodige Forfølgelser imod Vildfarende; den ottende ved Hyklerie, og med Iver at forfegte Lærdomme, som han selv i Hiertet haver beleet etc. og saaledes merker, at nogle ved Magelighed og for godt Kiøb, og andre ved syndige og u-lovlige Midler ere blevne Helgene, kand man holde for, at Papebrochs 24 Volumina kand reduceres til faa Blade, og at Helgene, som neppe kand faae Rum udi Himmelen, kand med Magelighed indsluttes udi en liden Almanac. Thi de fleeste Helgene kand lignes med vore characteriserede Rangs-Personer, hvilke have Titler af det, som de hverken ere, eller agte at blive. Jeg kand ikke forbigaae her at anføre det Svar, som Cominæus engang fik af en vis Mand udi Bourges. Da han spurte samme Mand, hvi man kaldede Joh. Galeazzo en Helgen, da det dog var bekiendt, at han haver været en stor Tyran, svarede Manden: *Man kalder dem her i Landet Helgene, som have givet noget til et Kloster.* Da Cardinal Bessarion saae, at man gjorde mange Uværdige til Helgene, sagde han: *Disse nye Helgene komme mig til at tvivle, om de gamle og ere ægte* (qvæsti santi moderni mi fanno dubitare delli passati). Saasom Tallet er blevet saa stort, at Aaret ikke kunde forslaae til Helgenes Fester, haver man stiftet Alle Helgens Dag, paa det at ingen skulde forglemmes. Man kand derfor herpaa applicere det, som Juvenalis siger om de Romerske Guder:

-- *Nec turba Deorum*
Talis, ut est hodie, contentaque sidera paucis
Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere.

Træder man til den anden Canonisation og examinerer deres Adkomst, som have erhvervet Titel af Helte, saa bliver Reductionen der ikke mindre. Man kand regne 5 Slags Helte. De allerældste bleve efter deres Død holdne for halve Guder, saa at Templer for dem oprettedes, gud-

dømmelige Dyrkelse given, og Bolig dem assigneret udi Melke-Vejen. Saadanne vare Hercules, Minos og adskillige andre, hvoraf nogle have øvet adskillige Velgierninger imod Mennesker, andre derimod havde signaliseret sig ved Styrke og Manddom. De efterfølgende vare saadanne, for hvilke man vel oprettede Templer, men som dog ikke have faaet Sted iblandt Semideos eller halve Guder. Disse ere de store Sejer-Herrer, hvis Meriter fornemmeligen have bestaaet i at myrde Mennesker, og at undertvinge Lande og Stæder. De sidste ere de, hvis Meriter ere af samme Natur som de Foregaaendes, men som maa lade sig nøje med den pure Titel af Helte, som endnu bruges, og i vor Tiid gives i Flæng til mange, saa at det Ord Helt er nu omstunder ikke af megen Betydelse. Naar man nu examinerer saavel de nye som de gamle Heltes Adkomst, finder man, at den gemeenligen er ilde grundet; thi, naar en Helt skal tages i den rette Meeening, og derved forstaaes en Velgiører af det menneskelige Kiøn, som haver distingveret sig ved Dydens Øvelse, som ved herlige Love haver cultiveret Mennesker, stiftet Stæder og Regieringer, ophittet Konster og udrøddet Laster, seer man, at en stor Deel, som er ziret med saadan Titel, og ophøjet til saadan Ære, maa igien degraderes. Thi spørges der, hvorfor Alexander kaldes en Helt, saa kand dertil intet andet svares end dette, at han gik stedse om med Sværd udi Haanden for at myrde Mennesker: Achilles haver intet andet at beraabe sig paa end sine stærke Arme, hvilket er en slet Adkomst, efterdi der findes adskillige umælende Creature, som ere langt stærkere, saa at han lidet differerer fra en stærk og brutal Arbejds-Karl. Det samme kand siges om Diomedes, Ajax og andre; thi det var alleene stærke Arme, som gjorde Folk til Helte udi Homeri Tiid. Hvad Æneas angaaer, da meene nogle, at han kand ikke henføres til den Classe, St. Euvremont siger, at han fortjener heller at ansees som en Munke-Ordens Stifter end som en Heros. Men man kand sige, at han fortjener hverken den eene eller den anden Titel; thi, med alle de Attester, som Vir-

gilius haver forsynet ham med, kand han dog hverken passere for en Helt eller en dydig Mand; thi Poëten afmaler ham til Deels som en frygtagtig Person, hvilket kommer ikke overeens med den Character, som gives de Homeriske Helte, hvis Egenskab er Styrke og Brutalitet, til Deels ogsaa som en u-retfærdig Mand, efterdi han voldtog under Ægteskabs Løfte en Dronning, som han siden forlod; saadant passerer ikke for Heroismus ved vore Tamper-Retter. Alexander og Cæsar kand med bedre Føje regnes blandt de Homeriske Helte; thi de fuldte begge de Ældres Fodspor: Men hverken den eene eller den anden kand ved Examen Philosophicum blive staaende paa Rullen. Thi det heeder, som Poëten siger:

*Mais quelques vains lauriers, que promette la guerre
On peut être Heros, sans ravager la terre.*

At saadanne Titler til deslige Personer gives, er derfor enten af Hyklerie eller Vildfarelse. Den kaldes Heros, som distingverer sig ved Krigs-Bedrifter, og den kaldes en stor Mand, som excellerer baade udi Krigs- og Stats-Sager. Men, naar man legger dem begge udi een Vejeskaal, kand de ikke opveje mod en dydig Mand, hvilken egentlig fortjener Navn af en Helt. De sidste Slags Helte er saadanne, til hvilke Titlen gives udi Fleng, og hvoraf mange ingen Adkomst dertil kand vise uden af hykkelske Historie-Skrivere og Poëter, hvilke udi de sidste Tider gjøre og have gjort saa mange Helte, at deres blotte Navn vilde indtage meere Plads end Papebrochs Martyrologium og hans 24 Volumina in Folio. Thi det er nu omstunder lettere at blive Helt, end det var udi Middel-Alderen at blive Helgen, saasom de sidste Tidens Poëter give ligesaa godt Kiøb som Middelalderens Munke. Af dette sees, hvilket Nederlag en Launoy vilde gjøre, hvis han ogsaa foretog sig at holde Mynstring over Helte, og at han vilde ved Ermene udlede end flere Helte af deres Boliger end Helgene af Paradiis. Jeg haver viset udi Klims underjordiske Rejse,

at Potuanerne med Helte-Titler bærede en Huus-Fader, der havde 12 vel optugtede Børn, og derimod negtede de saa kaldne Seyer-Herrer, som havde bortdrevet deres Tiid med at myrde Folk, Titel af Mennesker. Nu skrider jeg til de Academiske Canonisationer eller den 3die Classe, som bestaaer af dem, der have Titel af Polyhistores. Disse kand henføres til tvende Classer. Den første bestaaer af dem, som have erhvervet sig saadanne Titler eller Academiske Canonisationer, førend man begyndte at skrive lærde Journaler; den anden af dem, som have faaet Navn af Polyhistores efter saadanne Journalers Publication. Af dem, som ere i den første Classe, kand vises adskillige, som virkeligen have fortient den Titel. En Erasmus, en Grotius, en Scaliger etc. kand med Rette bære saadant Navn, efterdi, om de ikke besadde alle, saa dog de vigtigste Videnskaber, hvilke ikke kunde erhverves uden ved idelig Læsning og et fast u-endeligt Arbejde. Derimod, siden den Tiid man haver opfyldt Verden med lærde Journaler og Extracter af Skrifter, hvormed en sættes i Stand til at tale om alle Slags Videnskaber, som han ikke forstaaer, og at criticere Bøger, som han aldrig haver læset, kand man ved maadelig Læsning erhverve et stort Navn. Aarsagen er, at man ligesaa hastig og med mindre Møye kand læse 100 Extracter af Skrifter end een eeneste god Bog; hvorudover een, som er begaved med en god Ihukommelse, kand ved deslige Læsning gjøre saadan Parade, at han iblandt visse Folk ansees som en Hexemester: Jeg siger iblandt visse Folk, som ikke vide, af hvilke Kilder Lærdommen flyder. Det er af saadanne Folk at Personen canoniseres. Og de, som see dybere ind udi Tingen, og veigre sig ved at underskrive saadan Canonisation blive anseete som avindsyge og misundelige Mennesker. Mynstringen med Personer af denne Classe kand best gøres med at opholde enhver saadan Titular Polyhistor noget længe udi en Materie, da merker man Sammenhængen, og da seer og hører man, at han intet veed uden hvad han kand komme ihu af den Extract, som han haver læsed. In-

tet er i mine Tanker meere nødtigt at erindre; saasom Erfarenhed viser, at der er intet, hvorudi Folk meere lade sig forblinde. Jeg forbliver etc.

EPISTOLA CCCXIX.

Til **

Min Herre skriver, at han ikke er fornøyet med den ham tilskikkede Cancellie- og Contoir-Calender, efterdi det Fornemmeste derudi fattes, som er Dagenes Navne. Han siger, at det er ham ikke saa Magt paaliggende at vide, om en Dag er indviet til Policarpo, Pontiano, Blasio etc. som om den heder Mandag, Tiisdag eller Onsdag, hvilket at vide er høyligen fornødent. Jeg tilstaaer, at denne min Herres Anmerkning er vel grundet; thi, naar man stævner til Samling, byder til Giest, eller bestæmmer til Arbeyde, nævner man ikke den 3die eller 4de Dag i Maaneden, som heder Polycarpus eller Blasius, men man stævner at møde til en Onsdag eller Torsdag, og, naar det sidste skeer, veed enhver, hvad han skal rette sig efter. Jeg erindrer mig ved Leylighed heraf, at en fornemme Embedsmand engang udi et Selskab spurte, hvad Klokkeren var; ham blev svaret, at efter Stadens Klokke-Viser var Klokkeren 3, men man sagde derhos, at Byens Klokker ginge ikke rigtige, saa at de differerede fast en halv Time fra Soel-Viserne. Manden svarede da, at han aldeles ikke tvivlede om Solens rigtige Gang, men at han kunde ikke rette sig derefter, thi naar man stævnes til at møde enten udi en Ret eller Forsamling, maa man passe Tiden efter Stadens Klokker, hvor u-rigtige de end gaae, og kand ikke undskylde sig med Solens Gang, om man kommer for silde. Hvad ellers den Omission angaaer, som min Herre støder sig over udi vor nye Calender, da kand jeg ikke besværges mig derover, saasom jeg ikke behøver at eftersee Dagenes Navne udi